

Lausunto

23.06.2026

Asia: VN/34876/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoani luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä. Esityksen tarkoituksena on täydentää rikostiedustelua koskevaa hallituksen esitystä lisäämällä täydennettävässä esityksessä ehdotettuun poliisilain uuteen 5 b lukuun ne rikostiedustelukeinot, joiden uhkaperusteisesta käytöstä säättäminen edellyttäisi Suomen perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaa ja luottamuksellisen viestin suojaa koskevien lakivarausten muuttamista. Lisäksi poliisilain salaista tiedonhankintaa koskevaan 5 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset paikkatiedustelusta, osallistuvan tietolähteen käytöstä ja sijaintitiedon hankkimisesta. Teknistä kuuntelua koskeva toimivaltuus ehdotetaan koskemaan myös asuntoa. Esitys sisältää myös ehdotuksen pakkokeinolain muuttamisesta. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti täydennettävässä hallituksen esityksessä ehdotettujen lakien kanssa eli 1.6.2027.

Lausuntoaika

Lainvalmistelun kuulemisoppaan mukaan lausuntomenettelyyn varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Asiassa lausuntomenettelyyn varattu aika on sinänsä näiden puitteissa. Lainvalmistelun kuulemisoppaassa todetaan kuitenkin myös se, että lausuntoaikaa on aihetta pidentää, jos se ajoittuu yleiseen lomakauteen.

Uhkaperusteiseen rikostiedusteluun täydennettävät säännökset

Uhkaperusteisessa rikostiedustelussa on kyse poliisin salaisten tiedonhankintatoimivaltuuksien käytöstä uhkaperusteisesti siten, ettei tiedonhankinta kohdistu tiettyyn yksilöön vaan esimerkiksi tiettyyn ryhmään ilman selvää tapauskohtaista rikosepäilyä.

Rikostiedustelua koskeva hallituksen esitysluonnos oli lausunnoilla 19.2.2026–16.4.2026. Siitä antamassani lausunnossani (OKV/461/21/2026) kiinnitin huomiota muun ohella sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksiin. Samaa teemaa nosti lausunnossaan esille oikeusministeriö. Lisäksi lausuntopalautteessa tuotiin muun ohella esille, että lainsäädännön muutostarpeiden arvioinnin kannalta nykytilaa esityksessä tulisi käsitellä paremmin. Täydentävän esityksen lausuntopyynnön yhteyteen on liitetty tausta-aineistoksi hallituksen esitysluonnos rikostiedustelusta, josta ei pyydetä lausuntoja.

Lausunnolla olevassa täydentävässä esityksessä on kyse siitä, että rikostiedustelukeinoiksi esitetään sellaisia toimivaltuuksia, jotka merkitsevät perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun kotirauhan suojaan tai 2 momentissa turvattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen. Nämä toimivaltuudet kytkeytyvät ehdotettuun perustuslain muutokseen (HE 50/2026 vp). Toteutuessaan kyseinen perustuslain muutos mahdollistaisi uhkaperusteisessa rikostiedustelulainsäädännössä välttämättömistä luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan ja kotirauhan suojaan puuttuvista rikostiedustelukeinoista säättämisen. Lausunnon antamista täydentävästä esitystä vaikeuttaa osin se, että perustuslakivaliokunta ei ole vielä antanut mietintöään perustuslain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä, johon täydentävän esityksen toimivaltuudet kytkeytyvät.

Rikostiedustelua koskevan sääntelyn keskeisenä haasteena on, että rikostiedustelun kohteet halutaan pitää säännöksissä määriteltynä avoimina, jotta toimivaltuudet soveltuisivat tarkoituksenmukaisella tavalla erilaisiin tilanteisiin. Tällöin säännöksiin jää kuitenkin väistämättä tulkinnanvaraisuutta, mikä on vaikeasti yhteensovittavissa siihen, että erityisesti tämänkaltaiset perusoikeuksiin puuttuvat toimivaltuudet tulisi olla säännöksissä määritelty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Tämä valtiosääntöoikeudellisesti tulkinnanvarainen kysymys tulee arvioitavaksi pikemmin alkuperäisen esityksen yhteydessä kuin tässä täydennyksessä.

Salaiset tiedonhankintakeinot

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poliisilain 5 luvussa muun ohella paikkatiedustelusta ja osallistuvan tietolähteen käytöstä. Ehdotuksessa on otettu huomioon salaisen kotietsinnän toimivaltuutta koskevat pakkokeinolain muutosehdotukset, jotka sisältyvät hallituksen esitykseen HE 98/2026 vp. Kyseinen hallituksen esitys on parhaillaan perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että pakkokeinojen ja esitutinnan sääntelylle on ollut ominaista kehitys, jossa toimivaltuuksia lisätään tai niitä laajennetaan vähittäin. Lainmuutoksilla toteutettavat toimivallan laajennukset voivat sinänsä olla

vähäisiä, mutta välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon myös jo aiemmin säädetyt valtuudet. Vähäinenkin laajennus toimivaltuuteen, jonka perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa arvioinut olevan valtiosääntöoikeudellisesti moitteeton, voi antaa aihetta muuttaa välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointia. Perustuslakivaliokunta on todennut, että osittaismuutokset ovat omiaan vaikeuttamaan kokonaiskuvan saamista esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännöstä ja sen vaikutuksista. Perustuslakivaliokunta onkin katsonut, että pakkokeinotoimivaltuuksien toimivuudesta, hyväksyttävyydestä ja välttämättömyydestä olisi syytä tehdä kattava selvitys (PeVL 98/2022 vp, kohdat 1–3). Edellä todetut näkökohdat soveltuvat mielestäni pitkälti myös poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan sääntelyyn.

Oikeuskansleri Janne Salminen

Esittelijäneuvos Juho Lehtimäki

Lehtimäki Juho
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri